

odločilen zgodovinsko civilizacijski prelom, ki je uveljavil metafizičen linearizem. Meni, da so tisto, kar so izpeljali Židje na religioznem področju, izpeljali Grki na profanem.

Sledi obsežna bibliografija o protestantizmu na Slovenskem, ki jo je pripravil *Franc Kuzmič*. Avtor je zapisal, da gre za osnovna in obsežnejša dela, ki so razporejena po abecednem razporedu priimkov avtorjev ali naslovov del. Del gradiva, ki je še gotovo neznan in neodkrita in ga hranijo predvsem v arhivih, pa čaka na nadaljnjo obravnavo.

Vsebinsko bogat in raznolik zbornik Soboškega muzeja zaključijo še knjižne ocene in poročila z razstav.

Maja Godina-Golija

MIRKO RAMOVŠ, Polka je ukazana. Plesno izročilo na Slovenskem, Prekmurje in Porabje. Izdal Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, Založba Kres, Ljubljana 1996, 318 str., kinetogrami, notni zapisi, fotografije.

Pri Slovencih je začetnik znanstvenega proučevanja plesnega izročila France Marolt, ki je ob ustanovitvi Folklornega inštituta leta 1934 med njegove naloge uvrstil tudi raziskovanje slovenskega ljudskega plesa. Resno etnokoreološko delo pa se je lahko začelo šele po drugi svetovni vojni, ko je raziskovanje ljudskega plesa prevzela Marija Šuštar. Bogato gradivo v arhivu je predvsem sad njenega terenskega dela, pomemben delež pa je prispevala Tončka Marolt, zunanja sodelavka inštituta. Po upokojitvi Marije Šuštarjeve njeno delo nadaljuje Mirko Ramovš, ki si je med drugim zadal nalogo, da nabrano gradivo v knjižni obliki posreduje javnosti.

Tako je leta 1980 nastala antologija slovenskih ljudskih plesov z naslovom »Plesat me pelji«. Ker je knjiga kmalu po izidu pošla, se je avtor odločil za novo izdajo, vendar tokrat ne za izbor, ampak za zbirko celotnega gradiva v šestih knjigah pod skupnim naslovom »Polka je ukazana«. Prva knjiga z gradivom Gorenjske, Dolenjske in Notranjske je izšla leta 1992, druga z gradivom Bele krajine in Kostela leta 1995, jeseni leta 1996 pa je knjižne police obogatila tretja s plesnim izročilom Prekmurja in Porabja. Knjiga prinaša večino zbranega gradiva, nekaj tega je bilo objavljenega v zbirki Marije Šuštarjeve »Slovenski ljudski plesi Prekmurja« leta 1968, leta 1980 v že omenjeni antologiji »Plesat me pelji« in istega leta v »Kinetografiji« Bruna Ravnikarja.

V uvodu avtor Prekmurje in Porabje geografsko opredeli in opozori, da je število podatkov o prekmurskem in porabskem izročilu v 19. in v začetku 20. stoletja izredno pičlo ter da je tudi za Prekmurje prevladovalo mnenje, da so »narodni« plesi pozabljeni, ljudje pa da plešejo le »navadne«, madžarske in štajerske (nemške). Avtor nadalje ugotavlja, da se je izročilo v resnici širilo v Prekmurje in Porabje predvsem iz sosednje Zgornje Štajerske in z Gradiščanskega, in sicer v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja. To je tudi razlog, da ima ples v mnogočem alpski značaj kljub vplivom panonskega sveta. Od drugod prevzeti plesi so se tam oblikovali po svoje, drugačnost pa se izraža predvsem v slogu plesanja. Na ravnskem delu je ples umirjen, medtem ko je na Goriškem bolj živahen, pogosto s sunkovitimi gibi in tresenjem telesa. Večina plesov Prekmurja in Porabja je v tipološkem pogledu enaka drugim slovenskim, le da imajo tukaj velikokrat drugačna imena.

Osrednji del knjige razdeljuje gradivo na dve poglavji. Prvo predstavlja skupinske, drugo pa parne plesne, v obe pa je vključena tudi večina plesnih variant. Plesi so razvrščeni od najstarejših do najmlajših, kolikor je to ugotovljivo. Pri skupinskih plesih

sta najstarejša *čindara* in *ponjave šivati*, pri parnih pa *štajeriš*, *zibenšrit* in *židovska*. Vsi drugi kot *sotiš*, *Gospod-gospa*, *šamarjanka*, *mazulin* ali *mrzulin*, *mrkevca*, *špicpolka*, *krajcpolka* ali *ceplpolka*, *šoštarska*, *pajeriš*, *točak* ali *hupipolka*, *mlinček*, *sirotica*, *polka*, *valček*, *španciervalček*, *trojka*, *vajnkištanc* in *beksn* pa so mlajšega izvira. Plese *tkalečko*, *Po zelenoj trati*, *Rezko* ali *Rejzlpolko*, *kalamajko*, *čardaš*, *drmač* in novejši *gorički valček* srečamo le v Prekmurju, ker so značilni za panonsko območje.

Vsak ples je uveden s kratkim opisom bistvenih značilnosti, kar vključuje npr. podatke o izviri ter razširjenosti s posebnostmi plesa. Sledijo enoglasni notni zapis melodije, podatki o kraju in času zapisa ter informatorjih, pri petih plesih še besedilo plesne pesmi. Za tem avtor kratko opiše potek plesa in začetni položaj ter držo. Sledi obširen opis plesa z besedami in v kinetografiji. Za lažje razumevanje nekaterih drž plesnih parov so v pomoč nazorne fotografije. Na koncu sta knjigi dodani kazali, prvo po zaporedju plesov, drugo po imenih in pokrajinah.

Avtor je zelo jasno in natančno predstavil skoraj celotno prekmursko in porabsko ljudsko plesno izročilo. Pogrešam le več podatkov o vlogi plesa v življenju prekmurskega človeka, kljub upoštevanju dejstva, da so podatki iz teh dveh pokrajin skopi in da se je avtor te teme dotaknil že v uvodu prve knjige zbirke »Polka je ukazana« v poglavju o vlogi plesa. Vsekakor pa je delo izredno pomemben in pionirski prispevek slovenski etnokoreološki znanosti.

Marjeta Tekavec

MAJA GODINA GOLILJA, Prehrana v Mariboru v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja, Založba Obzorja, Maribor 1996, 178 strani + ilustr.

K pozitivnemu razmerju do knjige, ki je večidel avtorčina doktorska disertacija, napoti bralca že odlična ocena njenega mentorja v tej zvezi, prof. dr. Angelosa Baša, ki avtorici prizna, da orje ledino v raziskovanju prehrane mestnega prebivalstva z dobro podkvano sodobno teoretično in metodološko podlago. Prvo poglavje je namenjeno »poglavitnim teoretičnim izhodiščem etnološkega preučevanja prehrane« in »dvema temeljnima teoretičnima konceptoma preučevanja prehrane kot kulturne dobrine«. Starejša »historično-etnološka naravnava ima za osrednji predmet svojega zanimanja jedilni obrok in številni zunanji dejavniki, ki vplivajo nanj (čas, prostor, socialna skupina). Avtorica izčističeno in pregledno predstavi še druge poteze te teorije tako v besedilu kot z dodano shemo, prevzeto po G. Wiegelmannu, pri katerem se je tri semestre študijsko specializirala, zato ni naključje, da se je teoretično oprla predvsem nanj, četudi tudi strukturalistični vidik raziskave, kakor ga je v raziskavo prehrane uvedel francoski antropolog C. Lévy-Strauss, korektno predstavi.

M. Godina Golija skrbno ločuje med »hrano« = »dnevno realiziran in kontinuiran kulturni element« in »prehrano«, ki ima »funkcijo socialnega zблиževanja ljudi«, a tudi ločevanja med njimi.

Drugo poglavje je namenjeno predzgodovini problema: kaj je bilo o njem doslej že rečeno v slovenski etnologiji, začrta časovni in prostorski okvir svoje teme. Nadaljnih sedem poglavij postopoma odstira pred nami življenje Mariborčanov skozi različne sestavine prehranske kulture (Preskrba za živili in njihova priprava, Dnevni obroki, Vsakdanja jedila - glede na nekatere skupine jedi in nekatere starostne in socialne skupine, Praznična jedila, Uživanje hrane zunaj doma, Prehranjevalne navade in vedenje pri jedi, Kuharsko znanje). Sklep povzema bistvene ugotovitve, za sladokusce